

PRIKAZI IZ LITERATURE

»PREDIVO BILJE I. DIO«

Prof. dr Fran Pasković

Knjiga prof. dr F. Paskovića »Predivo bilje I dio« predstavlja naučno-stručno djelo u kojemu autor sistematski obrađuje tri osnovne predivne biljke i to: konoplju koja obuhvaća gotovo 50% od ukupnog broja stranica knjige, zatim lan i pamuk. Djelo je temeljeno na osnovu niza vlastitih ispitivanja te korištenja rezultata domaćih i inozemnih autora. Svaka obrađena kultura predstavlja zasebno monografski sistem obrade. Sva poglavlja su obrađena logičnom povezanošću. Autor je kod svakog obrađenog poglavlja ili prikazivanja pojedinih rezultata dao i kritički osvrt, imajući uvijek u vidu naše prilike i mogućnosti proizvodnje pojedine kulture.

Sva poglavlja kod pojedinih kultura su bogato opremljena grafikonima, crtežima i slikama.

Autor je dao i iscrpan izvor pregleda literature (544 djela) koja su korištena u ovom djelu.

Ovo djelo Prof. dr F. Paskovića predstavlja značajan doprinos u sagledavanju kompleksne problematike u proizvodnji posebno konoplje, lana i pamuka.

Ovakav sistem monografskog izlaganja materije može poslužiti svim proizvođačima da gotovo svu problematiku od obrade tla, sjemena, agrotehlike, zaštite i prerade nađu potrebne elemente za rješavanje konkretnih problema na koje nailaze u svojoj proizvodnji i preradi.

Ova knjiga će također poslužiti i svim naučnim i stručnim kadrovima koji se bave problematikom opisanih kultura. Ovo djelo je također popunilo jednu prazninu koja je postojala u našoj poljoprivrednoj literaturi. (Knjiga sadrži 543 stranice).

Dr Josip Gotlin

Dr Svetka Korić i dr Mirko Korić,
Zagreb

»CULTIVAR« NOVI SLUŽBENI MEĐUNARODNI IZRAZ ZA »SORTU«

U stranoj stručnoj i naučnoj literaturi u najnovije vrijeme se sve više susrećemo sa službenim izrazom »Cultivar«, koji se upotrebljava mjesto dosadašnjih »sorta«, »varijetet« i dr. Taj izraz je međunarodno službeno prihvaćen, pa će se obavezno upotrebljavati u svim naučnim radovima. Kod nas još nije uveden i stoga je mnogima nepoznat, ali će prije ili kasnije doći pa smo napisali ovaj kratki prikaz, da naše poljoprivredne stručnjake upoznamo sa značenjem toga naziva.

Prema internacionalnom »Pravilniku o imenima kulturnih biljaka« (»International Code of Nomenclature for cultivated Plants«) naziv »cultivar« bi se imao upotrebljavati u svim jezicima umjesto dosadašnjih naziva: sorta, rasa, varijeteta... sorte, sort razza, variety... itd. i označavao bi najnižu osnovnu jedinicu u taksonomiji poljoprivredne klasifikacije kultiviranoga bilja.

Selekcija nastoji da usavrši i popravi, oplemeni poljoprivredno bilje i zato svake godine daje u promet velik broj novih selekcija. Te selekcije nastaju na različite načine:

kod samooplodnjaka se stvaraju homozigotne čiste linije,
kod klona heterozigotne vegetativne čiste linije,
kod hibrida I generacija heterotičnim efektom,
kod stranooplodnjaka grupe pozitivnih populacija s određenim agromskim svojstvima itd.

Svi ovi osnovni elementi, koji do sada nisu imali zajednički stručni naziv, po najnovijoj internacionalnoj nomenklaturi bezuvjetno bi se trebali nazivati »kultivari«.

Kao primjer ćemo navesti najnoviju naučnu radnju »Dušično gnojenje raznih vrsta pšenica« poznatih talijanskih stručnjaka C. Antoniani, G. Toderi i D. Ricci u kojoj se sistematski upotrebljava samo izraz »kultivar« za dosadašnje izraze »variete«, »razza« i sl.

Prema tome kod pšenice imamo ovu taksonomsku klasifikaciju:

- 1) Genus — *Triticum*,
- 2) Species T — *Aestivum* T,
- 3) Subspecies — *T. aestivum* ssp. *vulgare*,
- 4) kultivar — »Ranka« (Bačka, Vuka, Sirban itd.).

Novi tipovi nastali oplemenjivanjem na bilo koji način svakako moraju dobiti neko novo ime koje redovno izmišlja stvaralac. Da bi se uklonila nesređenost u davanju novih imena navedeni internacionalni kodeks propisuje (zapravo preporuča) određene propise i norme kojih bi se selekcionari trebali pridržavati. U prvom redu nije zgodno i treba izbjegavati da novi kultivar dobije ime koje se već negdje nalazi kod istoga bilja. Ono se mora razlikovati i od botaničkih naziva tako da ostane nepromijenjeno ako se botanički naziv izmijeni.

Preporuča se da se novim kultivarima daju jednostavna i kratka imena, sastavljena od jedne ili dvije riječi, ali nikako dulja od tri riječi. Po mogućnosti treba izbjegavati skraćenice ili simbole koji bi mogli dovesti u zabludu.

Ne bi se smjelo davati brojeve za imena ili brojeve uz imena, pogotovo ne veće i kompliciranije kao npr. Hibrid 0,13 ili Novosadska 256 ili bankut 1204 i sl. Iznimka su uz postojeće sorte osnovni latinski brojevi npr. Heine VII ili Karsten V ili Ranka III.

Ne preporučaju se taksonomska botanička imena, kao što je nekada bilo uobičajeno u SSSR i nazvati neki novi kultivar *Erythrospermum* 226 ili *Lutescens* 1315 i sl. Svakako je nezgodno davati kultivarima propagandno ime firme koja ih je proizvela. Uzmimo da trgovačko poduzeće »Semenarna« ima svoje selekcije, ne bi ih smjela nazvati npr. Semenarna br. 215 i sl. Ne preporučuju se ni tendenciozna imena koja propagandistički pretjeravaju neko svojstvo npr. »najraniji od svih« (Earliest of all — Aller früheste) ili nazvati kultivator pšenica »neoboriva« (Inaltable, Inaletable i sl.).

Strana imena originalnih kultivara ne bi se smjela prevađati nego ostaviti u originalu. Kod nas se nekada prevađala zob »zlatna kiša« (guld regn) ili »pobjeda« (Victory) i sl. i pod tim imenom prodavala. Stanovito određeno ime prema Kodeksu mora ostati nepromijenjeno pa se čak ne smije ni prilagoditi duhu jezika. Tako se npr. Early Rose ne smije nazvati rana ruža a ni »ruževac«. Isto tako se ne bi smjelo neku sortu Mary prilagoditi jeziku sa oznakom Mara ili Marija itd.

Ako se pretpostavlja da bi se neki kultivar mogao proširiti i u drugim zemljama, nije zgodno da se daju komplicirana imena koja se u drugom jeziku teško izgovaraju. Dobrim imenima se smatraju ona koja su kratka, pa se lako izgovaraju i lako pamte kao npr. Ranka, Vitka, Bačka, Banat, Vuka i sl.

Nove selekcije imaju i svoje radne brojeve pod kojima se vode u procesu stvaranja. Pod tim oznakama idu i u terenske sortne oglede. Tek kad se na temelju tih sortnih ogleada utvrdi njihova komercijalna vrijednost i uporabivost u praksi, postaju »kultivari« i dobivaju svoja imena. Pod tim imenima idu u priznanje, unašaju u registar i daju u promet. Kod priznanja i unošenja u registar se uz ime mora dati kompleksan precizan opsežan morfološki opis sa svim fiziološkim i agronomskim svojstvima.

Prema Internacionalnom kodeksu o imenima kultiviranih biljaka Komisija za priznanje kultivara ima pravo da odbije dano ime ako ne odgovara tom Zakoniku.

Svakako bi preporučili našim stručnim i naučnim radnicima da u svojim naučnim i stručnim publikacijama upotrebljavaju internacionalno priznat naziv »kultivar« umjesto dosadašnjih »sorta« i »varijeteta«. Vjerujemo da će i naši mjerodavni faktori prihvatiti »International Code of Nomenclature for Cultivated Plants« (3 sa 35 članova) i prema njemu se ravnati.